

Advies betreffende de verfijning van de natuurtypen 'open water' en 'kaal zandig terrein' in de ecohydrologische studie Kale- en Moervaartvallei

Nummer:	INBO.A.2010.235
Datum advisering:	22 oktober 2010
Auteur(s):	Geert Spanoghe
Contact:	Lode De Beck (lode.debeck@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	Afspraak op vergadering van 4 oktober 2010
Geadresseerden:	Dries Desloover Agentschap voor Natuur en Bos Provinciale dienst Oost-Vlaanderen Gebr. Van Eyckstraat 2-6 B-9000 Gent Dries.desloover@lne.vlaanderen.be

AANLEIDING

NV. Soresma is belast met de studie "**Ecohydrologisch onderzoek in de Moervaart- en Kalevallei, in functie van natuurontwikkeling van robuuste natuurkernen in het kader van de natuurbehoudsdoelstellingen van de Gentse Zeehaven**".

De studie omvat een ecohydrologisch onderzoek van 4 zoekzones in 2 valleisystemen. Het INBO begeleidt deze studie via de stuurgroep.

VRAAGSTELLING

Tijdens een stuurgroepvergadering concludeerde men dat de natuurdoelstellingen fijner dienden te worden omschreven zoals in het bestek omschreven: dit betekent omschrijving van de streefpeilen in de zomer en de winter evenals een omschrijving van andere belangrijke ecologische randvoorwaarden i.f.v. de doelsoorten.

Voor de geoorde fuut is bv. van cruciaal belang, voor de latere realisatie / haalbaarheid, welke waterdiepte nodig is in het voorjaar en de zomer. Er wordt ook gevraagd of het habitat 'zandig kaal terrein' kan geïntegreerd worden in de robuuste natuurkernen.

Daarom wordt gevraagd een verfijning te maken van de natuurtype 'open water' en 'zandig kaal terrein'. De detaillering van de randvoorwaarden kan gebeuren op basis van de waarnemingen in de Gentse kanaalzone (Callemansputte, Kluizendok). Soresma NV. vult deze verder aan met literatuurgegevens. Op basis daarvan zal het bureau de modellering kunnen verfijnen. ANB kijkt input (ontwerpadvies) van INBO na en stuurt deze do 14/10 door aan Soresma NV..

TOELICHTING

1. ondiep open water met oevervegetatie

Huidige doelstelling:

De totale doelstelling bedraagt 72 ha ondiep open water met oevervegetatie (Soresma, 2010). Deze werd opgedeeld in:

- 58 ha (80 %) helder open water, diepte ca. 50-80 cm, 's winters bepaalde plaatsen > 1m diep, beperkt aantal delen in het voorjaar zakken tot < 15 cm zodat er foeragemogelijkheden zijn voor voornamelijk doortrekkende steltlopers. Dit voor de doelsoort **geoorde fuut (18 broedparen, verder bp)** plus alle overwinterende watervogels.

-14 ha (20 %) oevervegetatie met slikrandjes, broedeilandjes, inhammen, afvlakken van steile oeverdelen, vlakke en kale stukken zand, klei of modder. Dit voor de doelsoorten **kluut (13 bp¹) (kale stukken), kleine plevier (18 bp²) (foerageergebied)**, plus de doortrekkende steltlopers en plus de broedplaats andere doelsoorten

Als algemene opmerking werd nog meegegeven dat het 72 ha open water niet aaneengesloten moet zijn, maar de plassen moeten toch minstens 20 ha groot zijn om een geschikt habitat voor een voldoende grote populatie van geoorde fuut te vormen van minimum 18 broedparen. Dit is omdat het een compensatie betreft van een gebied van

¹ Het aantal van 13 broedparen kluut betreft het totaal voor de beide natuurdoeltypes "ondiep open water met oevervegetatie" en "zandig kaal terrein" tezamen

² Het aantal van 18 broedparen kleine plevier betreft het totaal voor de beide natuurdoeltypes "ondiep open water met oevervegetatie" en "zandig kaal terrein" tezamen

die omvang. Geoorde futen verkiezen helder, ondiep water met daarin een mozaiek van eilandjes en schiereilandjes, deels - maar niet strikt noodzakelijk- van oevervegetatie voorzien.

Verfijning doelstelling:

Op basis van een screening van voormalige broedplaatsen van de geoorde fuut in de Gentse Kanaalzone kan dit habitat verfijnd worden. Hierbij wordt telkens een ruwe inschatting gemaakt van de procentuele oppervlaktes (schier)eiland, diep water (> 50 cm³) en ondiep water (< 50 cm) op het moment dat daar geoorde futen tot broeden kwamen. Dit is in het begin van het broedseizoen (april) wanneer de hoogste waterstanden bereikt zijn. Doordat in deze gebieden nooit peilmetingen werden gedaan is een gedetailleerde berekening niet mogelijk. Er werd ook enkel gekeken naar de nuttige oppervlakte voor geoorde fuut en andere doelsoorten zoals steltlopers en overwinterende watervogels. Dijken, ophogingen, verboste delen werden uit de selectie gelaten.

Gebied + max. aantal koppels*	diep water (> 50 cm ⁴)	ondiep water (< 50 cm)	(schier)eiland
Zooplas Kluizendok : 45 op 64 ha	< 20 %	> 70 %	10 %
Doornzele Geuzenhoek: 5 op 4 ha	> 40 %	< 50 %	10 %
Callemansputte 2000: 8 op 7 ha	< 10 %	> 90 %	1 %
Callemansputte 2010: 5 op 2 ha	< 5 %	95 %	< 5 %
Sidmar- zuid 2005: 6 op 7 ha	< 5 %	95 %	< 5 %
Kluizendok 2003: 11 op 10 ha	< 10 %	> 80 %	10 %

*bron: 'Inventaris van de natuurwaarden in de Gentse Kanaalzone' (Natuurpunt & UA, 2003) en database Natuurpunt Vogelwerkgroep Gent

Algemeen kan gesteld worden dat het aandeel diep water slechts een fractie is van de totale oppervlakte. Enkele broedplaatsen van geoorde fuut hadden zelfs geen diep water. In het enige gebied (Geuzenhoek) waar het aandeel diep water wel significant is, was diep water niet van belang voor de geoorde futen. Enkel bij verstoring in die kleine gebied zwommen de geoorde futen met hun jongen (meestal op de rug) naar de diepere zone. Op de Zooplas bestond het diepere water vooral uit de oorspronkelijke sloten in het landbouwgebied die behouden werden nadat het gebied met dijken omringd werd en zodanig water opspaarde. Verschillende van deze terreinen vielen 's zomers nagenoeg of volledig droog, wat ook in de literatuur opgegeven wordt als kenmerk van veel broedgebieden van de geoorde fuut (Cramp S. & Simmons K., 1977).

De geoorde fuut broedt van vanaf half april, soms pas in juni of juli. De jongen zijn vliegvlug na 7 weken. Dit betekent dat voldoende diep water als foerageergebied nodig is t.e.m. midden augustus. Om voldoende geschikte broedplaatsen te creëren zijn flauwe of vlakke oevers nodig. Dominantie van hoge oevervegetatie (pitrus, riet) op de eilanden is niet wenselijk. Geoorde futen maken hierin soms hun nesten maar deze zijn nefast voor de andere soorten zoals kluut en kleine plevier.

Op basis van deze informatie kunnen de doelstellingen aangepast worden met in de voorjaarsituatie (= winterpeilen).

- Ca. 58 ha open water met gemiddelde diepte tot 50 cm, met plaatselijk dieptes tot 1 meter of meer (behoud en herprofilen van sloten, dieptes rond eilanden).
- 14 ha bestaande uit de overgang van ondiep water (< 20 cm) naar plasdras situatie

³ Het betreft een ruwe inschatting van de diepte van de betrokken waterpartijen

⁴ Idem

- Belang van vermijden van te hoge oevervegetatie d.m.v.
 - o afgraven van de met fosfaat aangerijkte zone (bouwvoor)
 - o beperken van schommelingen winter- en zomerpeil door aftoppen van winterpeil

Met deze gegevens wordt dus de maximale waterstand bedoeld op het einde van de winter. In het broedseizoen zullen de peilen geleidelijk zakken tot een minimumwaarde op het einde of na het broedseizoen (periode augustus - september). Enkel de diepste zones bevatten dan nog water al is het volledig uitgedroogd van het/een gebied op het einde van de zomer niet nefast voor de bedoelde soorten.

De voorwaarde dat elk gebied minstens 20 ha open water moet bevatten in de voorjaartoestand, exclusief (schier)eilanden wordt behouden.

2. zandig kaal terrein

In totaal wordt 16 ha zandig kaal terrein vooropgesteld waarvan minstens 1 ha uit kiezelstrand moet bestaan. Doelsoorten hiervoor zijn grotendeels dezelfde als voor het vorige habitat: **kleine plevier (18 bp), kluut (13 bp) en zwartkopmeeuw.**

Bij deze doelstelling is een kanttekening van belang. Deze soorten kwamen in de Kanaalzone in de periode 1993-2005 niet voor in gebieden die enkel bestonden uit dit habitat (Natuurpunt & UA, 2003). Het ging vrijwel steeds om een cluster van habitats met overgangen van (tijdelijke) plassen met slikranden naar open, uitgestrekte vlaktes, regelmatig met droogvallende platen binnen de waterplassen. Voor kluut en zwartkopmeeuw ging het soms om zanddijken tussen met water gevulde decantatiebekkens.

Vermits alle beoogde soorten voor hun broedplaats doorgaans aan water gebonden zijn, lijkt een verweving van dit habitat met het vorige, ondiep open water, het meeste slaagkans te hebben. Bij koloniebroeders zoals kluut en zwartkopmeeuw wordt de nestplaatskeuze en het broedsucces grotendeels bepaald door de aan- of afwezigheid van grondpredatoren. Een ideaal broedgebied heeft zo best de set van volgende kenmerken: uitgestrekt, zeer nat, met moeilijk bereikbare delen. Onder dit laatste kan men broedeilanden en zones die door middel van diepere sloten afgescheiden worden verstaan. Deze 16 hectaren kunnen dus best mee ingebracht worden als grote eilanden in de zone voor ondiep, open water. In het uittekenen van de juiste configuratie is het van belang ervoor te zorgen dat deze wel nog toegankelijk zijn voor beheervoertuigen. Afhankelijk van de evolutie van het waterpeil in de zomer kan dit in de periode met de laagste waterstand door een kleine verharding te voorzien of, indien permanent water verwacht wordt door middel van een kunstmatige doorwaadconstructie. Hoewel niet strikt noodzakelijk voor deze soorten maar wenselijk voor bv kleine plevier, kunnen sommige eilanden (50 % of 8 ha in oppervlakte) best afgedekt worden met een dikke zandlaag.

CONCLUSIE

Naar aanleiding van de vraag tot verdere verfijning van de doelhabitats 'ondiep open water met oevervegetatie' en 'zandig kaal terrein' wordt het volgende voorgesteld:

1. De verdeling over de zoekzones van circa 58 ha open water met een diepte van gemiddeld 50 cm en plaatselijk dieptes tot 1 meter of meer in de wintersituatie; plasdras in de zomer
2. 14 ha ondiep open water (gemiddeld 20 cm in de wintersituatie) met flauwe tot vlakke oevers die droogvallen in de zomer
3. 16 ha (schier)eilanden plasdras tot 15 cm boven maaiveld in de winter. De (schier)eilandjes worden omringd door dieper water. De eilandjes zijn best

bereikbaar voor beheervoertuigen na het broedseizoen. Er wordt eveneens gestreefd naar het afdekken van 8 ha van de eilanden met een dikke zandlaag.

4. Randvoorwaarde voor het habitattype open water per deelgebied is een minimum oppervlakte van 20 ha per gebied in de voorjaars situatie.

REFERENTIES

Cramp S. & Simmons K., 1977. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa, the birds of the Western Palearctic, Volume I, Oxford University Press, 1977: 722 pp.

Natuurpunt & Universiteit Antwerpen, 2003. Inventaris van de natuurwaarden in de Gentse Kanaalzone. Ter voorbereiding van de afbakening van de ecologische infrastructuur. In opdracht van de Provincie Oost-Vlaanderen.

Soresma, 2010. Ecohydrologisch onderzoek in de Moervaart- en Kalevallei, in functie van natuurontwikkeling van robuuste natuurkernen in het kader van de natuurbehoudsdoelstellingen van de Gentse Zeehaven Tussentijds rapport 2